

Marta Luna. Pedagoga i escriptora

COLLITA 1714

HAN ACABAT ELS ACTES COMMEMORATIUS DEL TRICENTENARI DEL 1714. HI HA HAGUT DE TOT I FORÇA: CONFERÈNCIES, RUTES, CONGRESSOS, CONCERTS, REPRESENTACIONS TEATRALS, ESCENIFICACIONS DE BATALLES... NO ENS HEM ESTAT DE RES. HEM CELEBRAT LA DIADA, HEM FET LA VI, QUAN AQUEST ARTICLE APAREGUI PUBLICAT, EL 9 DE NOVEMBRE JA HAURÀ PASSAT I SEREM ON SEREM. EL PAÍS BULL, HI HA CONSCIÈNCIA DE VIURE MOMENTS HISTÒRICS I, SI LA NARRATIVA HISTÒRICA SEMPRE HA TINGUT BONA SORTIDA, ARA ÉS OBJECTE D'ESPECIAL INTERÈS. I SI NO, PODEM PREGUNTAR-L'HI A L'ALBERT SÁNCHEZ PINYOL, QUE AMB EL SEU *VICTUS* HA ESTAT OBJECTE DE PORTADA AQUEST SETEMBRE PER RAONS LITERÀRIES I EXTRALITERÀRIES.

Il·lustració d'Oriol Garcia Quera.
Barcelona 1714. Editorial Casals

Una mirada crítica

Precisament aquesta tardor, l'editorial La Campana traurà una guia de lectura de **Victus**, amb la qual cosa podrem considerar aquesta magnífica novel·la com incorporada al bloc de lectures recomanades per als joves-adults. Tant de bo aquest llibre aconseguís atreure, arrossegar i, sobretot, fidelitzar lectors. I també podem celebrar la sortida el Sant Jordi passat d'**El capità Carleton**, de l'autor de **Robinson Crusoe**, Daniel Defoe. Es tracta de les falses memòries del capità anglès G. Carleton durant la guerra de Successió, ambientada a la Catalunya del 1713. És una novel·la d'aventures amb una bona dosi de realitat i verisme, d'acció trepidant, i a la vegada amb una mirada crítica a la societat catalana de l'època. El llibre porta una guia de lectura molt útil per ajudar a situar i comprendre els fets històrics que s'hi expliquen. Un altre bon llibre per a joves-adults. **Victus** i **El capità Carleton** són dos llibres de qualitat, oportuns, que apareixen en un moment en què hi ha un públic interessat en la història, i molt concretament en la guerra de Successió i la pèrdua de les llibertats de Catalunya.

Ala de Corb, de Baula, no podia durar eternament: després d'una col·lecció d'onze títols d'aventures i humor amb Ala de Corb i la seva família i amics com a protagonistes, Enric Larreula ha decidit fer-lo morir de manera noble i generosa, com sempre s'ha mostrat aquest pirata just i valent, sense contravenir mai, però, les regles del gènere. A **Ala de Corb, l'última batalla**, el pirata viatjarà amb el seu vaixell fins al port de Barcelona, trencarà el setge que pateix la ciutat l'any 1714 i mirarà d'ajudar els seus compatriotes. Lluitarà i morirà per la causa catalana. Un final excel·lent per a un pirata honest.

La història que en Roc Pons no coneixia, de Jaume Cabré, amb un viatge en el temps que va dels anys setanta als fets de 1714, publicat l'any 1980, ha estat reeditat per La Galera, amb coberta nova i tapes dures, però potser hauria estat bé fer-ne una revisió, perquè és una obra primerenca de l'autor i es nota.

Adreçat encara al públic jove destaquem **Cicatrius 1714**, d'Andreu Martín, Premi Ciutat de Badalona 2013, un relat d'aventures que permet conèixer com vivien les diferents classes socials a l'època i quin paper van tenir al llarg del setge, amb protagonistes convertits en espies, herois o traïdors i amb un jove heroi, en Bernat Sistach, que des de la impaciència i la inconsciència adolescent tindrà un paper clau en el desenvolupament dels fets. Ben documentada, trepidant i efectiva.

El pas dels maulets, de Pau Tobar, publicat per Edicions del Bullent, es presenta com una novel·la de rerefons històric però en realitat és una lliçó d'història —magnífica— embolicada amb una trama argumental molt prima i poc creïble. I és una llàstima, perquè Pau Tobar, professor d'Història i de Geografia, demostra un bon coneixement dels fets i una gran capacitat didàctica per explicar-los i, el que és més important, per fer-los viure. Potser un dia haurem d'analitzar per què ens entestem a usar la literatura com a vehicle de transmissió de coneixements. No es pot fer de manera directa per mitjà de textos que són pròpiament de caràcter informatiu? Els esforços per fomentar la lectura han de ser unidi-

reccionals i han de crear només lectors de ficció? Qui llegirà d'aquí a uns anys articles, assaigs, tesis...? Tema pendent, però la realitat és tossuda i hi ha moltes persones, infants, joves adults..., que prefereixen la lectura de no-ficció més que la de ficció, o les alternen amb el mateix interès, i sovint sembla que ens entestem a ignorar-ho.

Francesc Miralles amb **4171** opta per una narració futurista i un viatge en el temps. La protagonista inicial, internada i criada en un centre educatiu, rep com a regal d'aniversari dels setze anys un viatge que l'ha de transportar a l'Edèn, però un sabotatge la transporta a l'agost de 1714, a una Barcelona agònica. Allí coneixerà un xicot amb qui iniciarà una història d'amor. La novel·la duu la marca dels llibres que agraden a la majoria dels adolescents: argument lineal de trama senzilla amb algun gir inesperat, llenguatge sense complicacions, ritme fluid, capítols curts... Atrapa, però podria haver triat qualsevol altre escenari i el resultat seria el mateix.

1714, de Jordi Sierra i Ignasi Blanch, és un magnífic àlbum il·lustrat editat per La Galera en l'aniversari dels cinquanta anys. L'Ignasi Blanch és capaç, una vegada més, d'omplir d'emotivitat i de singularitzar cada un dels personatges anònims que poblen el llibre per oferir escenes de gran dramatisme. Aquest àlbum ha estat el punt de partida per a la creació d'un espectacle que ha recorregut diversos espais amb la veu d'Elisenda Roca. La base és un poema, un poema èpic escrit per Jordi Sierra, que narra la gesta dels catalans en la defensa de les seves llibertats. La narració oral de **1714**—els poemes èpics són de caràcter oral—aconsegueix llimar en bona part les asprors, les reiteracions i algunes rimes forçades del text escrit.

La revista **Cavall Fort** ha fet un especial «La finestra» en el número 1243 titulat **La guerra de 1714**, amb text de la redacció i il·lustracions d'Oriol Quera. Parlem d'un text informatiu clar i exigent, concís, i distribuït de tal manera que permet molts nivells de lectura i satisfer o estimular curiositats ben diferents: vinyetes amb personatges, mapes, definicions de conceptes, dates de referència, narració de la història... i il·lustracions ben documentades que permeten una lectura contextual dels fets.

Per als més jovenets

La collita ha arribat també per als més jovenets, amb un aspecte que es repeteix: arguments molt febles, en realitat excuses per explicar els fets, els símbols o els espais de la guerra de Successió.

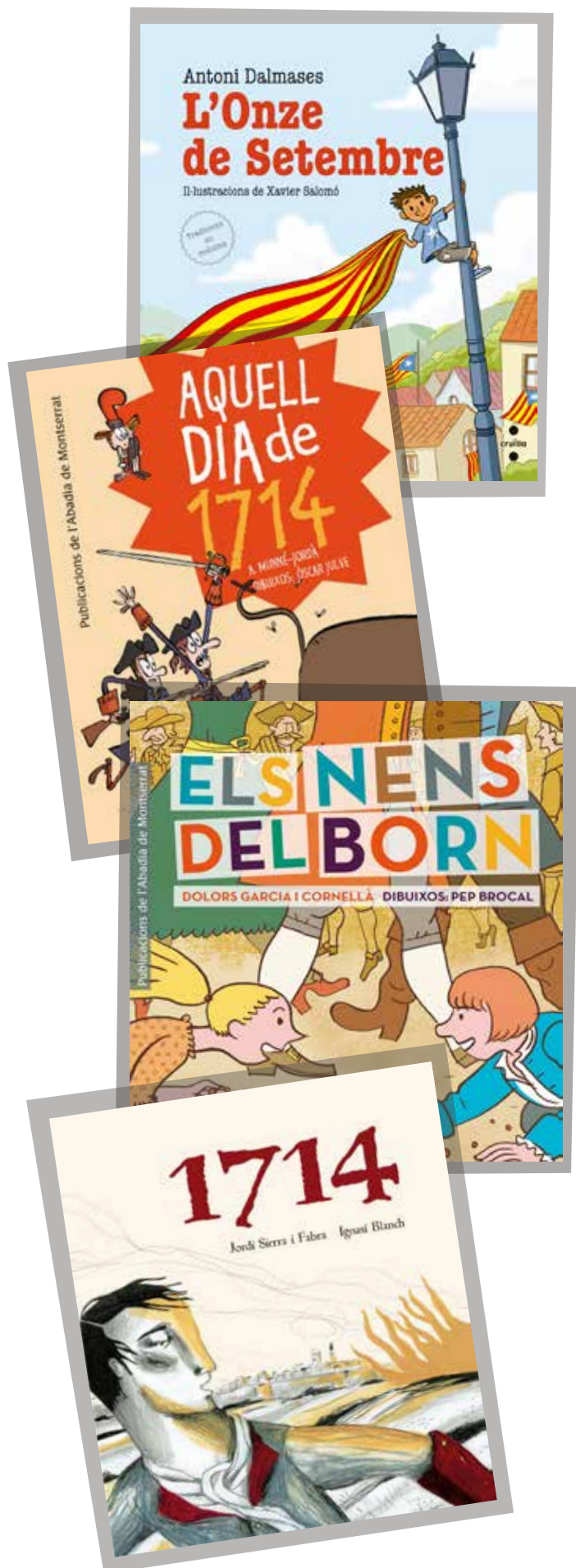
L'última bandera, de Marc Donat, il·lustrat per Ricard Zaplana, explica la història de la bandera de la Generalitat fent un recorregut per espais del tot identificables de la ciutat de Barcelona. Al final hi ha un resum molt clar i precís. O **El maletí malgirbat i la llibreta vella**, d'Anna Obiols amb il·lustracions de Subi, un llibre de regal molt ben presentat, però amb un fil argumental molt prim i un destinatari imprecís. El text no dóna gaires informacions: no explica qui són els combatents ni per què combaten, no situa la història en el temps, ni surt la data de 1714. Has d'arribar al final del conte per trobar un conjunt de fitxes de treball que llegides abans, o amb la

informació intercalada en la història, permetrien comprendre'n el context i el moment. En canvi, cal destacar la voluntat de mostrar el conflicte bèl·lic en onze escenaris diferents repartits per tot Catalunya, punts clau en la defensa del país. Algunes fitxes de treball ajuden a comprendre i a fixar aspectes importants, però d'altres no deixen clara la finalitat.

Ben diferent és ***Els nens del Born***, de Dolors Garcia i Cornellà, amb il·lustracions de Pep Brocal. Aquí sí que hi ha una història, una petita història de generositat i confiança entre un nen i una nena que viuen al mateix barri, la Ribera. Al llarg del conte recorrem espais gràficament ben documentats i plens de vida, i sabem com vivia la gent en aquell barri abans de la guerra de Successió. Un encert de les Publicacions de l'Abadia de Montserrat, que ofereixen una història –amb un preu molt raonable– que els nens i nenes poden llegir des dels sis anys però que pot interessar per moltes raons nois i noies més grans. Publicat també per l'Abadia de Montserrat trobem ***Aquell dia de 1714***, amb text d'Antoni Munné-Jordà i il·lustracions d'Òscar Julve, una història esbojarrada enmig de la defensa de Barcelona protagonitzada per l'Eulària, el Patufet, el bou, el conseller en cap Casanova i el general Villarroel. Hi poden caber tots en la mateixa narració? Doncs sí, hi caben, i amb força comoditat: de l'esbojarrament d'un bou que ha d'obrir pas amb un pet fins a la desolació de l'Eulària quan veu la batalla perduda, passant pel rigor de Casanova i Villarroel. Bona part de l'atractiu del llibre és en el format i la distribució de les il·lustracions al llarg del text. I encara ha aparegut ***L'Onze de Setembre***, d'Antoni Dalmases amb il·lustracions de Xavier Salomó, una ficció que se serveix d'Aïman, un nen arribat fa poc del Marroc, per explicar què és la festa de l'Onze de Setembre.

Només narrativa de ficció?

Al costat dels llibres de ficció han aparegut o s'han revifat llibres d'història de Catalunya. És el cas de la ***Història de Catalunya*** d'Oriol Vergés, amb il·lustracions de Pilarín Bayés, en una edició revisada i ampliada, publicada ara per Estrella Polar. O de la ***Petita història de Catalunya*** d'Oriol Gracià, il·lustrada també per Pilarín Bayés, editada el 2013 per Editorial Mediterrània, i també, de la mateixa editorial, de la ***Petita història de Rafael de Casanova i l'Onze de Setembre*** de Josep M. Ainaud de Lasarte. Encara s'ha publicat una altra ***Història de Catalunya*** en set volums, dirigida per Josep M. Solé i Sabaté, il·lustrada també per Pilarín Bayés, en una col·laboració entre Edicions 62 i *La Vanguardia*. La Galera integra a la col·lecció Tradicions ***La meva primera Història de Catalunya***, de Toni Soler i il·lustrada per Roser Calafell; ***L'Onze de Setembre***, del tàndem Anna Canyelles i Roser Calafell; ***L'abecedari de Catalunya*** de Pilarín Bayés, i ***L'abecedari de la independència*** de Roser Calafell, llibres tots que farien les delícies d'algun ministre espanyol d'Educació, amb pòsters, quaderns per pintar... Des de l'admiració i l'agraïment a la tasca de Pilarín Bayés al llarg de tants anys, no hi ha cap altre professional per il·lustrar història de Catalunya? I per als més grans, joves i no tan joves, el Museu d'Història de Ca-

talunya i Editorial Barcanova han editat conjuntament una *Història de Catalunya*, sense voluntat exhaustiva, però que dóna una visió completa i adulta dels fets més importants de la nostra història, amb constants referències a l'actualitat per ajudar a comprendre-la. Seria injust acabar aquesta relació sense fer referència als magnífics còmics històrics de l'Editorial Casals, creats i dibuixats per Oriol Quera, que no han presentat cap novetat, però entre els quals destaquem avui *Barcelona 1714, l'Onze de Setembre*, publicat l'any 2002.

Entrem en conflicte

Aquest any s'ha commemorat també el centenari de la creació de la Mancomunitat de Catalunya. El dia 6 d'abril de 1914, Enric Prat de la Riba era nomenat president de la Mancomunitat, el primer ens polític amb capacitat d'actuació, limitada però capacitat, des de la desfeta de 1714. L'obra de la Mancomunitat en la modernització del país, especialment en l'àmbit d'obres públiques, educació i cultura, és innegable, i la figura de Prat de la Riba, reconeguda. Com hem fet arribar a infants i joves aquesta commemoració? Què els hem posat a l'abast? Fent una recerca similar a la feta per a la commemoració de l'Onze de Setembre de 1714, podem arribar a la conclusió que no s'ha fet res, absolutament res. Editorial Mediterrània manté en el seu catàleg la *Petita història d'Enric Prat de la Riba*, d'Antoni Dalmau, il·lustrada per Pilarín Bayés i publicada l'any 2007, i només per iniciativa de la Diputació de Barcelona es va editar el còmic *L'inici del demà*, adreçat al públic en general, amb guió de Raimon Portell i il·lustracions d'Àlex Ferreiro, i distribuït a través de la premsa. Tenim, doncs, commemoracions de primera i commemoracions de segona? Considerem més interessant, més mediàtic, més lúdic, més... el que sigui, parlar de guerres i pèrdues que d'intents de construcció? La realitat és que ens costa fer visible la nostra història, i només algunes diades i algunes commemoracions mouen el sector editorial i generen oferta. Perquè les editorials volen i dolen: són conscients que hi ha un buit de llibres de referència històrica per a infants i joves, però no fan el pas, i ens produeix un enorme sentiment d'inferioritat i sovint de vergonya veure, en països als quals ens volem equiparar, tota mena de publicacions sobre temes històrics, des de petites narracions sobre un espai, un vestigi, un personatge, fins a atles històrics de tota mena, passant per monografies, manuals i materials de consulta no escolars, adreçats al lector infantil o juvenil. Els nostres joves coneixen molt poc la història del país, i en canvi s'hi entusiasmen quan algú els dóna l'oportunitat de conèixer-ne algun episodi. Comproveu, si no, l'efecte màgic que produeix en el públic infantil i juvenil explicar-los o llegir-los llegendes, mites, fets històrics, retrats de personatges...

Vivim moments de canvi, i ara més que mai hem de saber mostrar la nostra història i l'hem de fer conèixer als més joves; no la d'un dia tràgicament gloriós, sinó tota, una història que té tants errors i encerts com la de les altres nacions, que és la nostra història i que ens ha fet ser com som.

BIBLIOGRAFIA

- Ainaud de Lasarte, Josep M. *Petita història de Rafael Casanova i l'Onze de Setembre*. Il·lustr. Pilarín Bayés. Barcelona: Mediterrània, 2002.
- Bayés, Pilarín. *L'abecedari de Catalunya*. Barcelona: La Galera, 2013.
- Cabré, Jaume. *La història que en Roc Pons no coneixia*. Barcelona: La Galera, 1992.
- Calafell, Roser. *L'abecedari de la independència*. Barcelona: La Galera, 2014.
- Dalmases, Antoni. *L'Onze de Setembre*. Il·lustr. Xavier Salomó. Barcelona: Cruïlla, 2014.
- Dalmau, Antoni. *Petita història d'Enric Prat de la Riba*. Il·lustr. Pilarín Bayés. Barcelona: Mediterrània, 2007.
- Defoe, Daniel. *El capità Carleton*. Barcelona: La Mansarda, 2013.
- Donat, Marc. 1714. *L'última bandera*. Il·lustr. Ricard Zaplana. Barcelona: Beascoa, 2014.
- Garcia Cornellà, Dolors. *Els nens del Born*. Il·lustr. Pep Brocal. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2013.
- Garcia Quera, Oriol. *Barcelona 1714*. Barcelona: Editorial Casals, 2002.
- Garcia Quera, Oriol. *Barcelona 1706-1714: dietari d'un adroguer*. Barcelona: Ajuntament, 2013.
- Gracià, Oriol. *Petita història de Catalunya*. Il·lustr. Pilarín Bayés. Barcelona: Mediterrània, 2013.
- Història de Catalunya: per a joves (...i no tan joves)*. Barcelona: Museu d'Història de Catalunya – Barcanova, 2014.
- Larreula, Enric. *Ala de Corb: Barcelona 1714, la batalla final*. Il·lustr. Jordi Vila Delclòs. Barcelona: Baula, 2014.
- Martín, Andreu. *Cicatrís de 1714*. Alzira: Bromera, 2013.
- Miralles, Francesc. *4171*. Barcelona: Cruïlla, 2014.
- Munné-Jordà, A. *Aquell dia de 1714*. Il·lustr. Òscar Julve. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2013.
- Portell, Raimon. *L'inici del demà: Història de la Mancomunitat de Catalunya 1914-1925*. Barcelona: Diputació de Barcelona, 2014.
- Obiols, Anna. *El maletí malgirbat i la llibreta vella*. Il·lustr. Subi. Vic: Ajuntament de Vic – Eumo, 2014.
- Sánchez Piñol, Albert. *Victus*. Barcelona: La Campana, 2013.
- Sierra i Fabra, Jordi. *1714*. Il·lustr. Ignasi Blanch. Barcelona: La Galera, 2013.
- Soler, Toni. *La meva primera Història de Catalunya*. Il·lustr. Roser Calafell. Barcelona: La Galera, 2014.
- Tobar, Pau. *El pas dels maulets*. Picanya: Ed. del Buïllent, 2013.
- Vergés, Oriol. *Història de Catalunya*. Il·lustr. Pilarín Bayés. Barcelona: Estrella Polar, 2013.